

Inhoud

Inleiding	9
Hoofdstuk 1: Wat zijn mensenrechten?	13
Wat zijn mensenrechten?.....	13
Een toelichting.....	14
Twee soorten	15
Gelijkheid	16
Ethiek.....	17
Plichten	19
Geschiedenis	20
Filosofen van nu.....	22
Mensenrechten tussen praktijk en principes	24
Hoofdstuk 2: Dicht bij huis	25
Wat Nederlanders belangrijk vinden	26
Een vrij land	26
Gemeenten	27
Beroepen met mensenrechtenrisico's	28
Discriminatie	28
Identificatieplicht	29
Etnisch profileren	30
Antisemitisme en nog meer anti.....	30
Zwarte Piet	32
Integratie.....	33
Klachten	33
Het buitenland dicht bij huis.....	34
ABC.....	35
Hoofdstuk 3: Het recht van de mensenrechten	37
Verklaringen, resoluties en verdragen	38
De stappen	39
De Verenigde Naties	40
De Universele Verklaring	41

De twee VN-verdragen van 1966	41
Verdragen tegen de doodstraf	42
Nog meer verdragen	43
Mensenrechtenraad	44
Toezicht	45
Het ergste misdrijf: genocide	45
Tribunalen	46
Internationaal Strafhof	47
Presidenten voor de internationale rechter	49
Het Europees Hof	50
Misdaden daar, berechting hier	50
Onze grondrechten	51
Artikelen	52
De toekomst	54
ABC	54
Hoofdstuk 4: Vrijheid van meningsuiting en privacy	55
Vrijheid van meningsuiting	55
Beperkingen	57
Vrijheid in het parlement	59
Academische vrijheid	60
Demonstratievrijheid	60
Godsdienstvrijheid	61
Hoofddoek en boerka	63
Privacy	64
De privacy neemt af	65
In de media	66
Vingerafdrukken	67
Computerprivacy	67
ABC	68
Hoofdstuk 5: Man en vrouw, jong en oud	69
Kwetsbare groepen	69
Vrouwen	70
Kinderrechten	72
Kinderarbeid	73
Kindsoldaten	74
Ouders	75
Adoptie	75
Ouderen	76
ABC	77

Hoofdstuk 6: Werk en zorg	79
Gelijke behandeling.....	79
Uitzonderingen in gelijke behandeling.....	81
Zorg en mensenrechten.....	83
Psychiatrie.....	85
Ouderenzorg en mensenrechten.....	86
Mensen met een beperking.....	88
ABC.....	90
Hoofdstuk 7: Een goed rechtssysteem	91
Soorten recht.....	91
Politie.....	92
Gevangenschap.....	94
Schadeloosstelling.....	96
Het misdrijf van terrorisme.....	97
ABC.....	99
Hoofdstuk 8: Vreemdelingen en vluchtelingen	101
Angst voor vreemdelingen.....	102
Vreemdelingen in soorten.....	103
Vluchtelingen.....	104
Migranten op de Middellandse Zee.....	105
Mensensmokkel.....	106
Asielzoekers.....	107
Asielprocedure.....	108
Minderjarige asielzoekers.....	110
1F.....	110
Ongedocumenteerden.....	111
Bed, bad en brood.....	113
Vreemdelingendetentie.....	113
ABC.....	114
Hoofdstuk 9: Werken voor de mensenrechten	115
Maatschappelijk verantwoord ondernemen.....	116
Keurmerk.....	118
Mensenrechten scores.....	118
Boycotten of niet?.....	119
Mensenrechtenverdedigers.....	121
Jouw inzet voor mensenrechten.....	122
Mensenrechten in school en opleiding.....	123
Werken in de mensenrechten.....	124

Voor wie z'n recht wil halen	124
Werken voor organisaties	125
Fondsenwerving	126
Hoofdstuk 10: Tien opmerkelijke feiten	127
Dagelijkse mensenrechten	127
Mensenrechten bestaan sinds mensenheugenis	129
Mensenrechten zijn universeel	131
Onderscheid maken mag	132
Een internationaal verdrag betekent echt wel iets	134
De beste hulp is een paspoort	135
De doodstraf is op zijn retour	137
Ontkenning is verkeerd, twijfel niet	138
De wereld is steeds beter geworden	139
Een individu maakt alle verschil	141
Bijlage A: Adressen en websites	143
Verder lezen	147
Bijlage B: Klein woordenboek	149
Bijlage C: 99 mensenrechtenkwesities	155
Meningsuiting en discriminatie	155
Godsdienst	156
Seksuele oriëntatie	157
Sollicitatie en werk	157
Vreemdelingen, vluchtelingen en asielzoekers	157
Privacy en briefgeheim	158
Vrouwen	159
Kinderen	159
Gehandicapten	160
Gezondheidszorg	160
Politie, ordehandhaving, rechtspraak en gevangenen	161
Sociaaleconomische rechten en eigendom	162
In het buitenland	162
Bijlage D: Alle mensenrechten	165
Index	173

Inleiding

Waarom hebben we mensenrechten? Stel je eens voor dat je in een land zonder mensenrechten zou leven. Dan bestonden er alleen maar rechten die jouw staat toevallig op dat moment aan zijn burgers zou geven. Een regering vindt misschien dat de vrijheid van meningsuiting helemaal niet vanzelfsprekend is. Dat marteling een goede manier is om de bevolking onder de duim te houden. Dat minderheden niet als gewone mensen behandeld hoeven te worden, of zelfs helemaal niet als mensen.

Waar dat toe kan leiden, zagen we in nazi-Duitsland. Niet voor niets was het meteen na de Tweede Wereldoorlog – met de Holocaust nog vers in het geheugen – dat er internationaal een lijst van mensenrechten werd opgesteld. Dat is de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, in 1948 aangenomen door de Verenigde Naties. Maar met een verklaring ben je er natuurlijk nog niet. Papier is maar papier. Jouw fundamentele rechten moeten ook daadwerkelijk worden beschermd. Daar zijn staten voor, en rechters en de politie. En onafhankelijke organisaties die alarm slaan als het met die bescherming van mensen misgaat.

Mensenrechten zijn niet hetzelfde als de rechten die bijvoorbeeld in een Nederlands wetboek staan. Ze liggen er als het ware ónder. Mensenrechten zijn de meest principiële beginselen, die overal en voor elke situatie gelden. Zoals het verbod op marteling of het recht op je eigen mening. Mensenrechten zijn de grondslag van alles wat de wetten voorschrijven. Of zouden moeten voorschrijven.

Hoofdstuk 1

Wat zijn mensenrechten?

In dit hoofdstuk:

- ▶ Mensenrechten spelen overal een rol
 - ▶ Overheden zijn verantwoordelijk
 - ▶ Twee soorten mensenrechten
 - ▶ Zo oud als de beschaving
-

Je komt geen dag door of het woord mensenrechten valt wel eens. In het nieuws of in een televisiedebat. In een overleg of een speech. Als het goed is, hoor je het woord af en toe ook op je werk, in je opleiding of in het gemeentehuis. Want mensenrechten horen er overal toe te doen. Maar wat zijn dat eigenlijk voor rechten?

Wat zijn mensenrechten?

Mensenrechten zijn rechten die voor iedereen gelden, ongeacht herkomst, geslacht, huidskleur, sociale klasse of enig ander onderscheid.

Mensenrechten zijn er op de eerste plaats om je te beschermen tegen een mogelijke willekeur van de overheid.

Mensenrechten moeten worden gegarandeerd door de overheid. Maar ook bedrijven, instellingen en individuen moeten de mensenrechten respecteren.

Mensenrechten garanderen je vrijheid. Die mag je echter niet gebruiken om anderen te schaden.

Mensenrechten bestaan uit burgerrechten en sociaaleconomische rechten. De burgerrechten staan steviger in internationale verdragen dan de sociaaleconomische rechten.

Er is een tiental mensenrechtenverdragen van de Verenigde Naties. Daarin staan in totaal zo'n negentig verschillende rechten.

Speciale verdragen geven extra bescherming aan onder anderen vrouwen, jongeren, gehandicapten, minderheden, vluchtelingen en migranten.

Een toelichting

Het eerste wat je leert uit deze lijst van kenmerken, is dat het om rechten voor *alle* mensen gaat. Mensen met een ernstige verstandelijke beperking hebben mensenrechten. Pasgeboren kinderen hebben ze. Illegale vreemdelingen hebben ze. En oorlogsmisdadigers hebben ze ook. Wat dat betekent, kun je bijvoorbeeld afleiden uit het belangrijke mensenrecht om niet gemarteld te worden. Dat mag nooit, ook niet bij mensen die misschien wel de meest verschrikkelijke dingen hebben gedaan, of bij terroristen die een bom hebben verstoppt.

De overheid – dat wil zeggen de politieagent, ambtenaar, rechter en militair – moet jou als burger beschermen. Maar wat als juist de overheid je bedreigt? Daar zijn de mensenrechten voor. Het zijn internationale afspraken die elke overheid ertoe verplichten om fundamentele rechten altijd in acht te nemen.

Twee soorten

Er zijn zo'n negentig mensenrechten. Ze staan opgesomd in Bijlage D. Je kunt ze verdelen in twee soorten.

De *eerste* soort mensenrechten zijn de burgerrechten en de politieke rechten. Ze gaan over de vrijheid van je geest, de vrijheid van je lichaam en je vrijheid om te kiezen. Bijvoorbeeld: de vrijheid van meningsuiting, de bescherming tegen marteling en slavernij, het kiesrecht en het recht om een vereniging op te richten. Deze rechten hebben gemeen dat ze niet zoveel vragen van de overheid. Vaak moet die vooral iets *nalaten*. De overheid mag je geen mening opleggen, geen pijn doen en geen vrijheid afnemen als dat niet strikt nodig is.

Vrijheid geen blijheid

De Chinese blogger Shi Tao schreef onder pseudoniem over de leiders van zijn land. Dat was hun een doorn in het oog. De leiders klopten bij provider Yahoo aan om Shi's IP-adres te krijgen en zo vonden ze hem. De blogger verdween voor achtenhalf jaar achter de tralies. Het Amerikaanse Congres riep Yahoo

ter verantwoording, maar dat bedrijf zei dat het niets onwettigs had gedaan. Uiteindelijk betaalde Yahoo toch een schadevergoeding aan Shi's familie. Shi's vrijheid van meningsuiting was ernstig geschonden. Door de Chinese overheid, maar met medewerking van een Amerikaans bedrijf.

De *tweede* soort mensenrechten zijn de economische, sociale en culturele rechten. Dat is bijvoorbeeld het recht op onderwijs, eten, drinken, huisvesting, werk, een cultureel leven en een menswaardig bestaan. Deze rechten zijn minder gemakkelijk te garanderen dan de mensenrechten van de eerste soort. Je hebt wel recht op werk en huisvesting, maar

dat betekent niet dat je automatisch een baan of huis krijgt. Er bestaat geen recht op gratis en onbeperkt water. Het gaat er hier vooral om dat de overheid zich moet *inspannen*. En dat ze deze rechten moet garanderen *voor zover ze dat kan*.

Sommigen willen *méer* rechten tot de mensenrechten rekenen. De *collectieve* rechten die aan een heel volk toebehoren, zoals het recht op ontwikkeling. De *milieurechten* die moeten zorgen dat de wereld niet aan vervuiling ten onder gaat. De *dierenrechten* die bijvoorbeeld chimpansees soortgelijke rechten als mensen moeten geven. Er is wat te zeggen voor uitbreiding. Maar het risico is dat de mensenrechten erdoor verwateren.

Gelijkheid

Het bestrijden van achterstelling en discriminatie is een van de fundamenteën van de mensenrechten. 'Gelijkheid' is dan ook een sleutelbegrip in de mensenrechten, in de zin van: het recht op gelijke behandeling in gelijke omstandigheden.

'Gelijkheid' betekent niet dat er geen onderscheid mag worden gemaakt. Een werkgever mag eisen dat sollicitanten goed Nederlands schrijven. Een regisseur mag een acteur selecteren op zijn donkere uiterlijk. De politie mag een vrouw, en alleen een vrouw, aannemen om vrouwelijke arrestanten te fouilleren. In dergelijke gevallen is onderscheid 'objectief gerechtvaardigd'.

Gelijkheid wil niet zeggen dat iedereen evenveel aanspraak kan maken op eigendom, werk of voorzieningen. Je mag door hard te werken en een opleiding best je kansen vergroten ten opzichte van anderen. Maar om gelijke *behandeling* te garanderen en te voorkomen dat zwakkeren worden uitgesloten, maken wetten en regels uitzonderingen. Dus kunnen bijvoorbeeld zwangere vrouwen, kinderen, leden van minderheden,

gehandicapten en arme mensen soms extra aanspraak maken op een voorziening.

Ethiek

Ethiek is de wetenschap en praktijk van wat mensen gepast, goed, gewenst of fatsoenlijk vinden. Ethiek (dat is hetzelfde als moraal) heeft veel raakvlakken met de mensenrechten, maar valt er niet helemaal mee samen. Van de mensenrechten liggen de beginselen vast in de wet, van de ethiek niet.

Zeven plus zeven

In de westerse traditie zijn er zeven hoofdzonden. Je ziet ze op oude schilderijen afgebeeld. Dat zijn: gulzigheid, gierigheid, jaloezie, toorn, onkuisheid, vad-

sigheid en hoogmoed. Zeven deugden zijn er ook: wijsheid, rechtvaardigheid, zelfbeheersing, standvastigheid, geloof, hoop en liefde.

Lang niet alle kwesties kunnen door de mensenrechten worden opgelost. Ze vragen wel een ethisch antwoord. Een paar voorbeelden:

- ✔ Is iemands godsdienst bespotten, ook als het niet strafbaar is, iets wat je nooit zou behoren te doen?
- ✔ Mag iemand die zijn straf heeft uitgezeten, weer zonder meer aan de maatschappij deelnemen?
- ✔ Moet je deelnemen aan een sportevenement in een land waar mensen worden onderdrukt en vermoord?